

مرکز تحقیقات اسلامی

اصفهان

گامی

عمران
علیهما السلام

www.ghaemiyeh.com
www.ghaemiyeh.org
www.ghaemiyeh.net
www.ghaemiyeh.ir

اندیشه و منش سیاسی

امام موسی کاظم علیه السلام

محمد ناظم زاده

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

اندیشه و منش سیاسی امام موسی کاظم علیه السلام

نویسنده:

محمد ناظم زاده

ناشر چاپی:

روزنامه جام جم

ناشر دیجیتال:

مرکز تحقیقات رایانه‌ای قائمیه اصفهان

فهرست

۵	..... فهرست
۶	..... اندیشه و منش سیاسی امام موسی کاظم علیه السلام
۶	..... مشخصات کتاب
۶	..... اندیشه سیاسی امام موسی کاظم
۶	..... اشاره
۷	..... خبررسانی از دربار به امام
۷	..... حمایت مالی از شیعیان
۸	..... درباره مرکز تحقیقات رایانه‌ای قائمیه اصفهان

اندیشه و منش سیاسی امام موسی کاظم علیه السلام

مشخصات کتاب

شماره کتابشناسی ملی: ایران

سرشناسه: ناظم زاده، محمد، ۱۳۵۵-پدیدآور

عنوان و نام پدیدآور: اندیشه و منش سیاسی امام موسی کاظم (ع): به مناسبت شهادت پیشوای هفتم شیعیان/محمد ناظم‌زاده قمی

منش مقاله: جام جم، ۶ مرداد ۱۳۸۷: ص ۱۱

توصیفگر: موسی بن جعفر (ع)، امام هفتم، ۱۲۸-۱۸۳ق

توصیفگر: Musa ibn Ja'far, Imam VII, ۷۴۵-۷۹۹

توصیفگر: سیره امامان

توصیفگر: اندیشه‌های سیاسی تشیع

توصیفگر: مبارزات سیاسی

توصیفگر: تاریخ تشیع

اندیشه سیاسی امام موسی کاظم

اشاره

اندیشه سیاسی امام منبعث از وحی و خطابه‌دینی است و بر پایه «صبر و استقامت» استوار بود و ایشان مانند جد بزرگوارشان و بر اساس آیه ی شریفه ی «فاستقم كما امرت» برای مبارزه با حاکمان جابر عباسی و نیز اثبات حقانیت اهل بیت (ع) از دو عنصر صبر و استقامت بهره می‌بردند. امام بر اساس سنت جد مکریشان و برخوردار از دانش پدر بزرگوارشان به هدایت شیعیان می‌پرداخت و در چالش مستقیم با حکومت غاصب قرار داشتند. امام کاظم (ع) در بین ائمه اطهار بیشترین چالش سیاسی با حکومت را داشتند و در زمینه مبارزه با حاکمان جور بخش اعظمی از عمر گرانمایه خود را در زندان بسر بردند. نحوه ارتباط امام موسی کاظم (ع) با حکومت و سیاست از طریق یاران نزدیک ایشان و نوع برخورد با فرقه‌ها و تفکرات موجود در آن دوران از روشهای حضرت برای هدایت جامعه اسلامی است. امام (ع) در روند هدایت جامعه علوی به صورت عام و جامعه شیعی به صورت خاص توانست با نوع ارتباطی که با حکومت و سیاست از طریق یاران نزدیکشان برقرار می‌کرد، از جریانهای روز آگاه شود. ایشان با اینکه در حکومت دخالت نمی‌کرد و آن را غاصب می‌نامید، هرگز خود را از جریانهای سیاسی روز جدا نمی‌دانست. نمونه بارز نحوه ارتباط حضرت با سیاستهای روز و آگاهی به اتفاقات حکومتی، حضور «علی بن یقظین» یکی از یاران خاص ایشان در دربار هارون الرشید و به دستور ایشان بود. چنانچه امام موسی بن جعفر (ع) جهت سامان دادن به مبارزات سیاسی و حمایت از نیروهای شیعی برنامه‌ای تدارک دید که بر اساس آن نیروهای فعال و مطمئن در مسؤلیتهای کلیدی حکومت قرار می‌گرفتند که یکی از اعضای فعال آن علی بن یقظین بود. علی بن یقظین بارها از امام (ع) خواست که اجازه دهد از مسؤلیتهای خویش در حکومت بنی عباس کنار رود لکن امام (ع) بدان رضایت نداد و به او می‌فرمود: «شاید خداوند به وسیله تو شکسته احوالی‌ها را جبران و آتش فتنه مخالفان را از دوستان خویش دفع کند.» و در جای دیگر فرموده است: «خداوند اولیائی در میان ستمگران دارد که به وسیله آنان از بندگان نیک خود حمایت می‌کند و تو از اولیاء خدایی.» بنا به دستور امام کاظم (ع) علی بن یقظین اموری را برعهده داشت از

جمله:

خبررسانی از دربار به امام

چنانچه مرحوم مجلسی می‌نویسد: «زمانی که قیام شهید حسین فح سرکوب شد سرهای آنان به همراه عده‌ای اسیر برای موسی فرزند مهدی از خلفای بنی عباس فرستاده شد. او دستور داد که اسرا کشته شوند و از دیگر علویین سخن به میان آورد تا اینکه به نام امام موسی بن جعفر (ع) رسید با خشم زیاد اظهار داشت که حسین به دستور او قیام کرده است زیرا او وصی این خاندان است. خدا مرا بکشد اگر او را زنده نگه دارم در این زمان بود که علی بن یقظین جریان را به صورت مکتوب به حضور امام تقدیم داشت و آن حضرت را از این تصمیم باخبر نمود. امام (ع) عده‌ای از شیعیان و اهل بیت خود را احضار نمودند و در این باره با آنان به گفتگو پرداختند. آنان پیشنهاد نمودند که حضرت خود را برای مدتی مخفی نماید که حضرت به آنها بشارت مرگ «موسی» خلیفه عباسی را داد.»

حمایت مالی از شیعیان

برای نمونه مرحوم کشی در رجال خود می‌نویسد: «علی بن یقظین نامه‌ها و اموال فراوانی را توسط دو نفر از معتمدین خویش برای امام ارسال داشت. قرار ملاقات در بیرون مدینه در محلی به نام «بطن الرمه» بود. امام شخصاً طبق قرار در آن مکان حضور یافت و اموال را از آنان تحویل گرفت.» این ماجرا علاوه بر اینکه بیانگر رابطه علی بن یقظین و پشتیبانی مالی از امام (ع) می‌باشد حکایت از تدبیر سیاسی عمیق و تشکیلات سازمان یافته بین امام (ع) و علی بن یقظین نیز دارد. همچنین علی بن یقظین جهت کمک مالی به شیعیان و حمایت از آنان هر ساله عده‌ای را از طرف خود به حج می‌فرستاد و به این بهانه، پولهای زیادی به آنها می‌پرداخت. حضرت امام موسی کاظم (ع) در عین اینکه تقیه را به معنای کامل آن در نظر داشت، هرگز از حق مسلم شیعیان که امامت امام معصوم به نوعی اصلی ترین این حقوق می‌باشد، کوتاه نیامد. از این احقاق حق و تلاش در مسیر به دست آوردن آن، می‌توان به عنوان ویژگی بارز دوران امامت حضرت یاد کرد. از دیگر سو، محبوس کردن امام موسی کاظم (ع) موجب نشد معارف و اندیشه های ایشان حبس شود زیرا برای هدایت جامعه تنها حضور فیزیکی شرط نیست، بلکه حضرت در دوران امامت خود با پرورش شاگردان و حضور در مناظره ها و مباحثه های علمی، به مبارزه با تفکرات مادیگرایانه و نظرهای ملحدانه پرداختند، به گونه ای که در دوران اسارت نیز تاثیر علمی، معنوی و معرفتی حضرت در جامعه وجود داشت. این رفتار حضرت نشان دهنده آن است که عدم حضور ظاهری امام، مانعی برای هدایت جامعه و مبارزه با نظامهای استبدادی نیست. در مجموع وقتی زندگی امام هفتم (ع) را مورد بررسی و دقت قرار می‌دهیم، به خوبی در می‌یابیم که خلفای عباسی (مهدی، هادی و هارون) که معاصر آن حضرت بودند، به شدت از حرکت‌های سیاسی امام در اضطراب به سر می‌بردند. بعضی شواهد تاریخی از جمله حمایت ضمنی امام (ع) از قیام حسین شهید نشان می‌دهد که نگرانی عباسیان، چندان هم بی ربط نبوده است. پس از این واقعه است که مشاهده می‌کنیم، هادی عباسی آن حضرت را تهدید به مرگ می‌کند. از لابلای کتابهای تاریخی می‌توان دریافت که این حرکت‌های امام (ع)، برای خلفای عباسی چنان نگران کننده بود که آنان حضرت را بیش از ده بار جهت بازجویی و توضیح به قصر دارالعماره فرا خواندند. البته این تنها گوشه ای از مواردی است که مورخان، موفق به ثبت آن شده‌اند. به یقین، احضارها و بازجویی ها، بیش از این بوده است. حتی نوشته‌اند که در یکی از موارد، وقتی فعالیت‌های سیاسی امام برای مهدی عباسی غیر قابل تحمل می‌شود، به «حمید بن قحبطه» دستور می‌دهد فردا امام (ع) را به قتل برساند، اما خود وی شب در عالم خواب، با تهدید امام علی (ع) مواجه گشته و از ترس، دستور خود را پس می‌گیرد. در زمان هارون الرشید هم، کنترل و تعقیب امام (ع) در ابعاد مختلف به اوج می‌رسد. وقتی هارون از تمایل توده

مردم به امام (ع) باخبر می‌شود و اینکه آنها وجوه شرعیه و مالیات اسلامی را مخفیانه به آن حضرت ارسال می‌دارند، احساس خطر کرده و آن حضرت را به دارالعماره احضار می‌نماید و در این مورد، امام را بازخواست می‌کند و می‌گوید: این تو هستی که مردم در پشت پرده با تو میثاق می‌بندند و حاکمیت تو را می‌پذیرند؟! حضرت شجاعانه در برابر هارون می‌ایستد و در جواب می‌فرماید: «تو فقط در ظاهر به جسم مردم حکومت می‌کنی، ولی من در اعماق جان و دل آنان جای دارم.» پر واضح است که عمده مخالفتها و برخورد بنی عباس با امام کاظم (ع) از اندیشه‌های ناب ایشان برای تحقق حکومت اسلامی و نیز از فعالیت‌های سیاسی فراگیر و گسترده امام (ع) بر ضد خلفای جور حکایت دارد. امری که تحمل عباسیان را به سر آورده و احساس خطر جدی آنان را موجب شده بود؛ لذا بنا به منطق همیشگی خویش، به زندان و تبعید امام (ع) روی آوردند. آن حضرت مدتی در زندان مهدی عباسی بود. بعد اندکی در عصر خلافت هادی و بیشتر هم در زمان هارون الرشید زندانی شد. مدت زندانی شدن آن بزرگوار را، چهار سال، هفت سال، ده سال و تا چهارده سال هم نوشته‌اند. به نوشته مرحوم شیخ عباس قمی، به دستور هارون، امام هفتم به مدت یک سال در بصره زندانی بود. بعد از آن به بغداد منتقل شد و به مدت بیش از ده سال، در زندان هارون به سر برد. در مورد فعالیت‌های سیاسی امام (ع) و مخالفت او با حکومت عباسیان، چه دلیلی را محکم تر از زندانهای پی در پی و در نهایت شهادت ایشان می‌توان ذکر کرد؟ ایشان همواره در خط مقدم مبارزه و پیکار با جبهه کفر، شرک و نفاق به سرکردگی خاندان عباسی قرار داشت. آنان برای موجودیت و حاکمیت غیر مشروع خود، از ناحیه امام (ع)، احساس خطر جدی می‌کردند و همین امر کافی بود که چنین برخورد خصمانه و ناجوانمردانه‌ای را در حق آن حضرت روا دارند. به نظر می‌رسد امام کاظم (ع)، اگر چه در واقع و در مقام ثبوت از جانب خداوند برای امامت و رهبری امت برگزیده شده بود، ولی در مقام اثبات و اجرا، در تلاش بود تا مردم را به رشد و آگاهی لازم و کافی برساند و آنها با علم و آگاهی و با علاقه، شعور و اختیار کامل خویش، آن حضرت را به امامت و رهبری خویش انتخاب نمایند و به حاکمیت او تن دهند. این همان سیره عملی پیامبر (ص) و حضرت علی (ع) بود. پیامبر اولین شخصیتی بود که به رأی مردم اعتنا کرد. قبل از اسلام، حکومت‌های پادشاهی و سلطنتی، هیچ ارزش و اهمیتی به آرای مردم نمی‌داد و این اسلام و پیامبر (ص) بود که مشورت با مردم و بیعت و رضایت آنها را به رسمیت شناخت. در ماجرای غدیر، وقتی پیامبر (ص)، امام علی (ع) را به جانشینی خویش برگزید، بلافاصله رأی و بیعت مردم را خواستار شد و مردم با اختیار کامل، به جانشینی آن حضرت رضایت دادند. خود آن حضرت پس از ۲۵ سال خانه نشینی، بالاخره با آرای قاطع مردم، به رهبری آنان دست یافت، اگر چه در واقع در آن ۲۵ سال هم، امام و رهبر آنان بود. امام کاظم (ع) نیز بیشتر به دنبال آن بود که مقبولیت و گرایش مردمی در سایه رشد و آگاهی آنان عینیت یابد، اگر چه بنا به دلایل و موانع مختلف، در این راه موفق نشد، ولی همانند پدران و جد بزرگوارش، به خوبی می‌دانست که مقبولیت مردمی، شرط اثباتی امامت و رهبری است و اگر این شرط تحقق یابد، در مرحله اجرا و مدیریت، مشکلی نخواهد بود. آن حضرت به توده مردم، به دیده احترام می‌نگریست. روزی هارون الرشید از آن حضرت پرسید: به من خبر آوردند که شما می‌گویید: مسلمانان و مردم، نوکران و کنیزان شمایند و شما بر آنها مالک هستید، آیا این حرف درست است و شما چنین اعتقادی دارید؟ امام (ع) فوراً برآشفته و در جواب فرمود: «این دروغ محض است که به ما نسبت می‌دهند. در حالی که ما بردگان و کنیزان را می‌خریم و بعد در راه خدا آزاد می‌کنیم. اگر مالک بودیم، نیازی به این کار نبود. علاوه بر این، ما با آنها بر سر یک سفره می‌نشینیم، با هم غذا می‌خوریم، دختران و پسران آنها را دختران و پسران خود خطاب می‌کنیم و با جمیع مردم، چنین رفتاری داریم.»

جاهِدُوا بِأَمْوَالِكُمْ وَأَنْفُسِكُمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ ذَلِكُمْ خَيْرٌ لَّكُمْ إِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ (سوره توبه آیه ۴۱)

با اموال و جانهای خود، در راه خدا جهاد نمایید؛ این برای شما بهتر است اگر بدانید حضرت رضا (علیه السلام): خدا رحم نماید بنده‌ای که امر ما را زنده (و برپا) دارد ... علوم و دانشهای ما را یاد گیرد و به مردم یاد دهد، زیرا مردم اگر سخنان نیکوی ما را (بی آنکه چیزی از آن کاسته و یا بر آن بیافزایند) بدانند هر آینه از ما پیروی (و طبق آن عمل) می کنند

بنادر البحار- ترجمه و شرح خلاصه دو جلد بحار الانوار ص ۱۵۹

بنیانگذار مجتبع فرهنگی مذهبی قائمیه اصفهان شهید آیت الله شمس آبادی (ره) یکی از علمای برجسته شهر اصفهان بودند که در دلدادگی به اهل بیت (علیهم السلام) بخصوص حضرت علی بن موسی الرضا (علیه السلام) و امام عصر (عجل الله تعالی فرجه الشریف) شهره بوده و لذا با نظر و درایت خود در سال ۱۳۴۰ هجری شمسی بنیانگذار مرکز و راهی شد که هیچ وقت چراغ آن خاموش نشد و هر روز قوی تر و بهتر راهش را ادامه می دهند.

مرکز تحقیقات قائمیه اصفهان از سال ۱۳۸۵ هجری شمسی تحت اشراف حضرت آیت الله حاج سید حسن امامی (قدس سره الشریف) و با فعالیت خالصانه و شبانه روزی تیمی مرکب از فرهیختگان حوزه و دانشگاه، فعالیت خود را در زمینه های مختلف مذهبی، فرهنگی و علمی آغاز نموده است.

اهداف: دفاع از حریم شیعه و بسط فرهنگ و معارف ناب ثقلین (کتاب الله و اهل بیت علیهم السلام) تقویت انگیزه جوانان و عامه مردم نسبت به بررسی دقیق تر مسائل دینی، جایگزین کردن مطالب سودمند به جای بلوتوث های بی محتوا در تلفن های همراه و رایانه ها ایجاد بستر جامع مطالعاتی بر اساس معارف قرآن کریم و اهل بیت علیهم السلام با انگیزه نشر معارف، سرویس دهی به محققین و طلاب، گسترش فرهنگ مطالعه و غنی کردن اوقات فراغت علاقمندان به نرم افزار های علوم اسلامی، در دسترس بودن منابع لازم جهت سهولت رفع ابهام و شبهات منتشره در جامعه عدالت اجتماعی: با استفاده از ابزار نو می توان بصورت تصاعدی در نشر و پخش آن همت گمارد و از طرفی عدالت اجتماعی در تزریق امکانات را در سطح کشور و باز از جهتی نشر فرهنگ اسلامی ایرانی را در سطح جهان سرعت بخشید.

از جمله فعالیتهای گسترده مرکز:

الف) چاپ و نشر ده ها عنوان کتاب، جزوه و ماهنامه همراه با برگزاری مسابقه کتابخوانی

ب) تولید صدها نرم افزار تحقیقاتی و کتابخانه ای قابل اجرا در رایانه و گوشی تلفن همراه

ج) تولید نمایشگاه های سه بعدی، پانوراما، انیمیشن، بازیهای رایانه ای و ... اماکن مذهبی، گردشگری و ...

د) ایجاد سایت اینترنتی قائمیه www.ghaemiyeh.com جهت دانلود رایگان نرم افزار های تلفن همراه و چندین سایت مذهبی

دیگر

ه) تولید محصولات نمایشی، سخنرانی و ... جهت نمایش در شبکه های ماهواره ای

و) راه اندازی و پشتیبانی علمی سامانه پاسخ گویی به سوالات شرعی، اخلاقی و اعتقادی (خط ۲۳۵۰۵۲۴)

ز) طراحی سیستم های حسابداری، رسانه ساز، موبایل ساز، سامانه خودکار و دستی بلوتوث، وب کیوسک، SMS و ...

ح) همکاری افتخاری با دهها مرکز حقیقی و حقوقی از جمله بیوت آیات عظام، حوزه های علمیه، دانشگاهها، اماکن مذهبی مانند مسجد جمکران و ...

ط) برگزاری همایش ها، و اجرای طرح مهد، ویژه کودکان و نوجوانان شرکت کننده در جلسه

ی) برگزاری دوره های آموزشی ویژه عموم و دوره های تربیت مربی (حضور و مجازی) در طول سال

دفتر مرکزی: اصفهان/خ مسجد سید/ حد فاصل خیابان پنج رمضان و چهارراه وفائی / مجتبع فرهنگی مذهبی قائمیه اصفهان

تاریخ تأسیس: ۱۳۸۵ شماره ثبت: ۲۳۷۳ شناسه ملی: ۱۰۸۶۰۱۵۲۰۲۶

وب سایت: www.ghaemiyeh.com ایمیل: Info@ghaemiyeh.com فروشگاه اینترنتی: www.eslamshop.com

تلفن ۲۵-۲۳۵۷۰۲۳-۲۳۱۱) فکس ۲۳۵۷۰۲۲ (۰۳۱۱) دفتر تهران ۸۸۳۱۸۷۲۲ (۰۲۱) بازرگانی و فروش ۰۹۱۳۲۰۰۰۱۰۹ امور کاربران ۲۳۳۳۰۴۵ (۰۳۱۱)

نکته قابل توجه اینکه بودجه این مرکز؛ مردمی، غیر دولتی و غیر انتفاعی با همت عده ای خیر اندیش اداره و تامین گردیده و لی جوابگوی حجم رو به رشد و وسیع فعالیت مذهبی و علمی حاضر و طرح های توسعه ای فرهنگی نیست، از اینرو این مرکز به فضل و کرم صاحب اصلی این خانه (قائمیه) امید داشته و امیدواریم حضرت بقیه الله الاعظم عجل الله تعالی فرجه الشریف توفیق روزافزونی را شامل همگان بنماید تا در صورت امکان در این امر مهم ما را یاری نمایند انشاءالله.

شماره حساب ۶۲۱۰۶۰۹۵۳، شماره کارت: ۶۲۷۳-۵۳۳۱-۳۰۴۵-۱۹۷۳ و شماره حساب شبا: IR۹۰-۰۱۸۰-۰۰۰۰-۰۰۰۰-۰۶۲۱-۰۶۰۹-۵۳ به نام مرکز تحقیقات رایانه ای قائمیه اصفهان نزد بانک تجارت شعبه اصفهان - خیابان مسجد سید ارزش کار فکری و عقیدتی

الاحتجاج - به سندش، از امام حسین علیه السلام: - هر کس عهده دار یتیمی از ما شود که محنت غیبت ما، او را از ما جدا کرده است و از علوم ما که به دستش رسیده، به او سهمی دهد تا ارشاد و هدایتش کند، خداوند به او می فرماید: «ای بنده بزرگوار شریک کننده برادرش! من در کرم کردن، از تو سزاوارترم. فرشتگان من! برای او در بهشت، به عدد هر حرفی که یاد داده است، هزار هزار، کاخ قرار دهید و از دیگر نعمت‌ها، آنچه را که لایق اوست، به آنها ضمیمه کنید».

التفسیر المنسوب إلی الإمام العسکری علیه السلام: امام حسین علیه السلام به مردی فرمود: «کدام یک را دوست تر می داری: مردی اراده کشتن بینوایی ضعیف را دارد و تو او را از دستش می رَهانی، یا مردی ناصبی اراده گمراه کردن مؤمنی بینوا و ضعیف از پیروان ما را دارد، اما تو دریچه‌ای [از علم] را بر او می گشایی که آن بینوا، خود را بدان، نگاه می دارد و با حجت‌های خدای متعال، خصم خویش را ساکت می سازد و او را می شکند؟».

[سپس] فرمود: «حتماً رهاندن این مؤمن بینوا از دست آن ناصبی. بی گمان، خدای متعال می فرماید: «و هر که او را زنده کند، گویی همه مردم را زنده کرده است»؛ یعنی هر که او را زنده کند و از کفر به ایمان، ارشاد کند، گویی همه مردم را زنده کرده است، پیش از آن که آنان را با شمشیرهای تیز بکشد».

مسند زید: امام حسین علیه السلام فرمود: «هر کس انسانی را از گمراهی به معرفت حق، فرا بخواند و او اجابت کند، اجری مانند آزاد کردن بنده دارد».

مرکز تحقیقات و ترجمه

اصفهان

گامگاه

WWW

برای داشتن کتابخانه های تخصصی
دیگر به سایت این مرکز به نشانی

www.Ghaemiyeh.com

www.Ghaemiyeh.net

www.Ghaemiyeh.org

www.Ghaemiyeh.ir

مراجعه و برای سفارش با ما تماس بگیرید.

۰۹۱۳ ۲۰۰۰ ۱۰۹

